

Stefan Jezierski
Massenhoven, provincie Antwerpen

10.12.1924 geboren in Kalisz (Polen)

Interviewer: Machteld VENKEN

Opmerking: de interviews werden afgenomen op een moment van onenigheid tussen leden van oud-strijdersverenigingen. Mijnheer Jezierski geeft slechts één standpunt weer. De ruzie werd door mij geanalyseerd in: Venken, Machteld. **'I am also a Foreigner, but with Me it's Different'. Polish Displaced Persons, War Memory and Ethnification in Belgium, Incorporation, War Memory and Ethnification.** In: Kleist, Olaf and Glynn, Irial (eds.) History, Memory and Migrant Incorporation: How Perceptions of the Past Affect the Reception of Immigrants, Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2012, 49-67.

13.2.2006

Dus het is alleen speciaal het verleden hier in België?

(MV: zo aan telefoon uitgelegd, omdat hij niet geïnterviewd wilde worden over het oorlogsverleden. Daarover, zo zei mijnheer Jezierski, bestaan al genoeg misverstanden).

er is een groot verschil
algemeen
als wij nemen
die oudstrijders
dat zijn de meeste die in 1946 het leger hebben verlaten
die zijn gedemobiliseerd
die zijn getrouwd in België
en die hebben ergens voorrecht gehad als oudstrijder
die hebben dan werk gekregen
bij mij is het een groot verschil
want zo iemand als ik
zo ben ik nog niet tegengekomen
dus ik ben misschien een speciaal geval
na het einde van de oorlog
in 1946
was ik uitgenodigd op het bevrijdingsfeest in Baarle-Hertog als erecomité
en daar heb ik een meisje leren kennen
een Belgisch meisje
die was nog jong zo
gewoon een meisje
en ik ook
dus van trouwen was geen sprake
terwijl die anderen
die zijn allemaal getrouwd in België en Holland
en die hebben zich gevestigd en werk gekregen
maar bij mij was grote verschil
dus in 1947 moesten wij als bezet leger in Duitsland terug naar Engeland gaan
daar moesten wij ondertekenen een verdrag dat voorbereiding op burgerleven

ziet u
ja ik betrouwde dat niet
maar ze hebben mij beloofd toen ik naar Engeland ging
dat ik kon terugkomen naar België
want mijn gedachte was met dat meisje te trouwen
dat was vaste verkering
goed ik was vertrokken in 1947 terug naar Engeland
en toen is gebleken dat dat allemaal niet waar was
dus die oversten die mij dat beloofd hadden
die trokken zich er niets meer van aan
die engelse regering heeft ons aangezet
niet met geweld afin
eerst met goede woorden
om te gaan werken
zij zorgden voor werk
wat was dat voor werk?
ze hebben mij gestuurd naar Bristol naar een grote metaalfabriek
daar moest ik ovens metaalarbeid werken
dat was geweldig zware arbeid hé
ik aanvaard dat niet
wij hebben de kans te krijgen om in Schotland in de koolmijnen te werken
ik zei nee dat wil ik niet
maar toen dacht ik
als ik hier in Engeland in de koolmijn moet werken
dan kan ik misschien proberen naar België hé
afin
en ik ben naar de Belgische consul gegaan en ik heb hem dat allemaal uitgelegd
goed zegt hij
maar voor ons was er geen kans meer om naar België te komen
alleen als wij een contract ondertekenden om in de koolmijn te werken

en dat was dan al in 1948 of zo?

ja in 1948
of nee, op het einde van 1947 was dat nog
en toen dacht ik potverdekke
maar als ik hier in Schotland in de mijn moet werken
dan kan ik dat ook in België doen
ik had in mijn hele leven nog geen mijn gezien hé
ik was nog jong hé
en de voorwaarden waren wij moeten een contract tekenen om negen maanden in koolmijn te werken
negen maanden voor ne jonge mens
kom nu zeiden ze
en ik heb getekend en ben naar België gekomen
euh dat was koolmijn André Dumont in Waterschei
wij kwamen daar
daar waren wij goed ontvangen
in oude barakken van Russische krijgsgevangenen van tijdens de oorlog allez
wij sliepen daar met 14 in één barak

en die 14 mensen
waren dat allemaal soldaten zoals u?

ja dat waren allemaal gedemobiliseerde soldaten zoals ik
maar na een tijdje hebben wij een private logement gevonden en dat was dan beter
dus ik werkte voor negen maanden
maar nog moet ik daar iets bijzeggen
want voordat die Poolse regering
die heeft onze Poolse nationaliteit afgepakt
dus in mijn papieren niet meer Pools man
maar had nationaliteit indeterminée
dus zonder nationaliteit hé
en natuurlijk
wij hebben bitter weinig te zeggen gehad hé
na negen maanden was die contract verlopen en ik heb gezegd
nu ga ik werken
want ik heb direct werk gehad
ik heb hier nog die papierkes liggen
zelfs in Holland kon ik beginnen bij mijn schoonbroer in een bakkerij
hier in België in de bouw
ik moest naar de gemeente in Genk komen
want dat was allemaal van Genk hé
en ik moest een nieuwe pas krijgen
en ik kreeg dus een nieuwe pas met een grote stempel bovenop
mag ik in België blijven
alleen in koolmijn te werken
ja dat was gedaan
dus toen was ik aan het protesteren en dit en dat
en toen zeiden ze
als gij niet in de koolmijnen wilt werken
wordt gij naar Polen gestuurd
naar de communistische regering
ik zeg nee
maar wij hebben bescherming gehad van UNO
en ik heb een pas gehad van UNO
en toen zei ik manneke ge kunt mij zomaar niet weg sturen
en dan zijn ze kalm geworden
en ja ik heb gewerkt
ik ben getrouwd
ik ben getrouwd geweest met dat Belgische meisje hé
wij hebben twee kinderen gehad
en na vijf jaren is er een wet gekomen dat elke koolmijner moest ondergaan een onderzoeking
voor stoflongen enzo
afin ik heb dat ook gedaan
na veertien dagen iedereen mocht uitslag vragen
dus ik ging uitslag vragen en de dokter liet het zien en zei
hahaha zo'n longen als gij dat zou ik ook gere willen hebben!
en ik vroeg is er dan niets te zien
en hij zei nee nee daar is niets te zien

en dat kon niet hé
want ik heb zo hard gewerkt vijf jaar
dat was in het steen grote tunnels schachten en wat weet ik allemaal

weet u nog hoe die wet heette
of wanneer u precies dat onderzoek heeft laten doen?
u spreekt over vijf jaar kolenarbeid?

dat was van de koolmijnen André Dumont hé
en na die onderzoeking zeg ik dat kan niet
eigenaardig ik wou privaatoptname laten doen
maar als ik mijn pas liet zien
dan was niemand bereid om dat te doen

liet u dan uw vluchtelingenpaspoort zien?

Ik was indeterminée
dat is zonder nationaliteit
en op het laatste was ik naar Holland gegaan naar Tilburg
want ik had daar ook familie wonen langs mijn vrouw haar kant
en daar heb ik optname laten doen
en die dokter vroeg aan mij en wat hebt gij vroeger gedaan?
ik zeg ja de Duitsers hebben mij meegenomen en ik heb toen in een steengroeve gewerkt
ik heb niks gezegd van militair of zo hé
ah, zegt die dokter dan heb je geluk gehad dat die oorlog was gedaan
want hier dat is het begin van tbc
dat is die longziekte van de stoflongen
op de toppen van de longen waren er al vlekken
ja ik zeg nu weet ik genoeg hé
ik ben terug naar Waterschei gegaan
ben naar de directie gegaan en heb ontslag gevraagd
ik heb gezegd dat ik ander werk gevonden had bij een aannemer van Schilde
die heeft mij een bewijs gegeven dat hij mij direct zou aannemen
dus werk verzekerd
maar ik moest toelating hebben van Ministerie van Arbeid
goed ik vraag ontslag en word uitgelachen
kunt gij niet lezen?
er staat toch dat je alleen in België mag blijven als in koolmijnen werken
maar ik ben een geschoolde arbeider
ik heb wel geen opleiding gehad
maar door ervaring was dat gelijk
goed
mijn vrouw die heeft hier in Massenhoven een kozijn gehad
en die heeft ervoor gezorgd dat wij naar hier konden komen
hier in Massenhoven ben ik naar de gemeente gegaan
en ik word overal uitgekraapt
ik krijg geen kindervergoeding geen ziekenkas niks niks niks
ik moet teruggaan naar Waterschei
ik zeg nee
ik leg dat uit niks van

dan was ik zeker zes of zeven maanden zonder inkomen
ik zeg dat kan niet blijven hé
dus euh
ik ga naar Ministerie van Arbeid Pelikaanstraat in Antwerpen
kwam ik daar
zeiden ze ja mijnheer
daar is niks aan te doen
u moet teruggaan naar Waterschei
ik zeg nee
ik heb mijn plicht gedaan
ik heb negen maanden in de koolmijnen gewerkt
dat was de afspraak
ja daar kan ik niks aan doen zei die
ik ben daar zeker drie keer heen geweest
de laatste keer toen ik daar kwam
zei ik tegen die mens die mij bediende
ik zeg gij hebt gene schuld
dat ik niet mag gewoon werken
want gij bent een gewone werkman
maar als gij vanavond buiten komt
dan trek ik uwe frak af
want ik moet blijven leven hé
ik heb geen middelen van bestaan
gij bedreigt mij vraagt die?
ik zeg neen dat is niet dreigen
ik zeg de waarheid
ik ben geen dief
en toen hup op het knopke en dan kwam de politie
ja zegt die
die bedreigt mij
en hup toen moest ik mee
in bureau en ja hoe komt dat hé?
ik leg dat die mensen uit
en toen zei éne
dat was de commandant of zo
luister ne keer hier
gij gaat rustig naar huis
en wij zorgen dat gij toelating krijgt om hier te werken
en later krijg ik toelating en mocht ik beginnen bij een plafonneerder
en verder ja, ik heb keuze gehad
dus bij die plafonneerder
dus in bouw
dan heeft hij mij hier in de Casteleere
dat is mijnheer Mantels
dat is ondertussen een vriend geworden
dat is ook een oudstrijder
en die heeft mij aangenomen zodat ik bij hem kon beginnen werken
ik heb daar ook enkele jaren gewerkt
maar natuurlijk was die verdienste minder dan normaal
en dan de laatste kans heb ik gehad hier in de betoncentrale

en daar heb ik gewerkt
maar in tussentijd
dat was 1979
mijn zoon was van universiteit van Davis
en in juni dat waren examens
en die leerde talen
Spaans van Zuid-Amerika
dat verschilt van gewoon Spaans
en hij kon dat 100 procent hé
maar kameraden van hem die waren van Guatemala
die zeiden kom met ons mee en wij zorgen dat gij een plaats zult krijgen om de lessen van
Engels te geven
en dat was in Salvador
dus die rijdt mee
en ze zijn in Salvador aangekomen
en zijn naar een restaurant gegaan
en er was iemand
en die heeft gedacht dat hij een Amerikaan was
want ze spraken Engels of zo allez
en die haten de Amerikanen hé
en die kwam terug
want die moest een bus pakken
en toen kwam die op straat en was er iemand die achter hem en knal langs achter en die was
op slag dood hé
euh
dat was in 1979
mijn vrouw
die kost daar niet mee leven
wij zijn dat pas later te weten gekomen
maar elke lade
elke kast die je opendeed
daar was een brief of foto van mijn zoon
en nog geen jaar later kreeg zij een hartinfarct
die was toen opgenomen
en dan terug naar huis gekomen
en een maand later opnieuw een hartinfarct
en daar is ze ingebleven
zodus heb ik op één jaar twee slachtoffers gehad
dat is nog niet alles
ik zat hier nog met één zoon thuis
en dat was lastig voor huishouden en te gaan werken
hij is ook gaan werken hé
ik zeg ja mij hebben ze wijsgemaakt dat ik recht heb voor pensioen
als ge rekent
zoveel jaren koolmijnen
zoveel jaren bij de leger
bevrijding hier in België
dus daar krijgt ge dienstjaarvermindering
en hebt ge recht op een volle dinge
ik zeg tja dat ga ik proberen hé

dat is niet slecht
ik ga naar Antwerpen
vragen stellen
en dan zeiden ze ja mijnheer dat moet je invullen

en waar moest u dan papieren gaan invullen?

dat was op het Ministerie van Pensioenen
die mevrouw zei ja mijnheer vult u dat maar in
maar dat is misschien een speciaal geval
zij was niet op de hoogte ook
en dat gaat dan naar Brussel
en dan krijg ik antwoord
en ja op een bepaalde dag krijg ik antwoord
maar ondertussen was ik werkloos
want ik moest voor mijn zoon zorgen
zorgen dat die op de rechte weg bleef hé
dus was ik vader en moeder
en euh
ja ik kom daar
en die zeggen gij krijgt pensioen
maar min 5 procent
aangezien ja
normaal dat is 5 procent per jaar
en al van die toestanden
dus gij krijgt 5 procent minder
en ik zeg als ik al die jaren blijf doppen
dan doe ik geen profijt hé
dus ik zeg okee en ik teken
en ik krijg pensioen min 5 procent dat is goed
na drie of vier jaren krijg ik bericht
dat mijn pensioen is nagezien
en dat er een fout gebeurd is
dat ik moest 20 procent minder krijgen
Allez dat wordt 20 procent van mij afgetrokken
en ik zeg allez dat kan niet hé
dus ik heb een advocaat genomen
en die zaak is voor de arbeidsrechtbank gekomen
dus dat duurt dan 2 of 3 jaar
al die procedures
en op het laatste van het spel
hebben ze hier in Antwerpen gezegd dat ik moet min 5 procent krijgen
niet min 20 procent
aangezien
dat is gerechtelijke dwaling of zo
dat is
zij hebben dat beloofd
en dan moeten zij dat ook nakomen
dat is zo
dat waren drie rechters die hebben dat getekend

dus ik had gewonnen
en met terugwerkende kracht moesten ze mij dat achtergestelde bedrag betalen
maar
euh
die pensioenkas die gaat in beroep
en natuurlijk die pensioenskas is gewonnen
maar ik kon nog in beroep gaan in Brussel
ik weet niet hoe dat daar heet
maar dan moest ik eerst 100 000 frank storten
vooraleer ik daar die beroepsprocedure kon beginnen
en natuurlijk financieel dat kon ik niet doen hé
en ook hij heeft mij gezegd jongen
tegen die mannen kunt ge niks beginnen
en zo is het gebleven
ik heb klein pensioentje
min 20 procent
dat mag je gerust weten
dat is 720 euro
want ik moet dikwijls lachen als op televisie ze zeggen mensen die leven op de rand van de
armoede ja ja
dat is mijn verhaal

maar ondertussen in de jaren tachtig is er een oudstrijdersstatuut goedgekeurd
dat heeft de vereniging van Antwerpen gedaan
heeft u daar ooit iets van gehoord?

nee ik zal zeggen hoe het was geweest
ik zal trachten die datums terug te vinden maar afin
aangezien
in het begin
de Poolse regering
die heeft onze nationaliteit afgepakt
dat was ik de grootste tegenstander van de Poolse regering
alles van Pools
ik moest daar niks van weten
zelfs mijn zoons mochten geen Pools leren
want die hebben mij kwaad aangedaan door mijn nationaliteit af te pakken
en al die verenigingen
ik was nergens niet bij
ik was wel hier in de vereniging van oud-strijders hier in het dorp of zoiets
maar na de dood van mijn vrouw in 1980
daar is een Poolse man van Zandhoven
die leeft niet meer en...

en hoe heette die mijnheer?

dat was Iskra
en die zei jongen
gij moet u niet opsluiten
komt met mij mee

daar is een Poolse kerk en daar komen wij samen tussen Polen
afin ik kwam met hem in Antwerpen en dat was fijn
daar heb ik met mensen een klapke gedaan enzo afin
later
daar was nog ene
ik was nog nooit in Polen geweest hé
dat was in 1980
waarom niet?
want wij zijn verwittigd geweest hé
dat als wij met de Poolse nationaliteit
of zonder nationaliteit
als wij over de grens komen
wij worden gepakt
verhoord
en er zijn veel verdwenen
onder andere mijn kameraden
want wij hadden met elkaar afgesproken
daar was er éne van Silezië éne van Kalisz en die andere was van Warschau
en wij hadden een speciale code afgesproken
dan kon ik vragen hoe is die toestand daar?
en dan konden zij schrijven zo en zo
maar ik heb ze nooit gevonden
ik ben misschien 5 keer in Polen geweest voor die mannen te zoeken en ik heb ze ook niet
gevonden
dus
euh
ik moest niks meer van Polen hebben
begrijpt u?
maar in tachtig ging ik naar de kerk en ja
daar kwam ter sprake zoudt gij niet graag naar Polen gaan?
want mij zuster
die had ik voor de laatste keer gezien toen zij 5 jaar oud was
en mijn broer die was drie jaar
dus zei ik ja dan zou ik eens ne keer moeten gaan zien hé
dus ik was van plan om naar Polen te gaan
maar de Casteelhere
daar was ook een bericht voor vreemdelingenzaken of zoiets
die was daar ook als rechter hé

dus dat was mijnheer Mantels uw werkgever?

ja mijnheer Mantels
die was ook in de rechtbank
normaal als bijzittende rechter
maar bij vreemdelingenzaken had die daar ook iets mee te maken allez zo
en ik zeg tegen hem
luister eens hier
ik ga naar Polen
ah ja gij hebt gene schrik?
jongens dat is gevaarlijk

luister
dan moet gij u Belg maken
dat kon ik niet verstaan hé
hoe moet ik nu Belg worden om naar Polen te gaan?
van een kat hond maken dat gaat niet
ik kan geen Belg worden als ik al Pool ben
maar gij moet u Belg maken
want als gij naar Polen gaat en gij bent Belg
dan hebt gij de steun van de Belgische regering
dan kunt gij altijd terugkomen
maar als gij nu zo gaat dan
als ze goesting hebben
dan komt ge niet meer terug
voilà dan heb ik mij in 1980 Belg laten maken

en was dat moeilijk?

nee omdat afin ja
ik mag dat misschien niet zeggen maar aangezien hij daar rechter is geweest
heeft hij dat voor mij gedaan
dat heeft een paar dagen geduurd
en dan is hij dat zelfs nog zelf naar mij komen brengen
en toen ben ik naar Polen gegaan
maar voor ik naar Polen ben gegaan
moest ik bij de consul hé dat moest
en die vond dat verdacht
hoe komt het dat ik nooit naar Polen ben geweest
hoe komt het dat ik nooit verbinding heb gehad?
maar allez maar allez afin
zo'n mannen komen vanalles te weten
en dan kwam ik nog een paar keer bij hem
want ik ben organisator geweest van speelgoed te sturen in het begin van de jaren 80 hé
transporten enzo
en ik was een keer bij de consul en die vroeg jongen
waarom wilt gij niet bij de oudstrijdersvereniging?
ik leg hem uit
maar hij zegt luister
zo'n man als gij zou moeten in een oudstrijdersvereniging zitten
afin
en ik vroeg waar moet ik zijn?
en hij zei ja het is binnenkort vergadering
maar ik ben toen niet geweest
maar hij heeft mij laten inschrijven
en toen heb ik een uitnodiging gekregen
en dat was bij mijnheer Łuczak
toen was hij voorzitter van de vereniging
van oudstrijders van de Eerste Poolse Pantserdivisie in Benelux
dus kring Benelux

dus de consul heeft u bij mijnheer Łuczak ingeschreven?

ja

zodoende ik was vast lid van die vereniging
onder andere verbindingen met Londen en dit en dat
en zo is dat gebleven
tot voor

wanneer is dat gebeurd?

In 2003 (hij bedoelt 2004 - MV) met mijnheer Łuczak is onenigheid gebeurd
misschien heeft u gehoord
waarom?

die wou onze vereniging overgeven aan de oudstrijdersbond hier in België
zonder ons te verwittigen

met een klikske van drie of vier man

ik was radicaal tegen

ik zeg zo gaat dat niet

elke beslissing moet op de vergadering worden voorgelegd

en moet worden goedgekeurd of niet goedgekeurd

anders gaat dat niet

en dan was er een grote discussie

op 't laatste van 't spel

op de laatste vergadering

ben ik zelfs in opstand gekomen

om nieuwe voorzitter

nieuwe bestuur te kiezen

ik krijg direct steun

dus is er nieuwe voorzitter

Mijnheer Praiss

en ik als voorzitter

en die dinge van Sint-Niklaas als schatbewaarder

en die hele vereniging heeft zich achter ons geschaard

en nu wordt dat officieel erkend in België

dus Eerste Poolse Pantserdivisie van Generaal Maczek in België

dus niet in Benelux

want dat bestaat niet meer

Nederland is er al uitgestapt in 2000

en dus nu is er een nieuwe vereniging

ik ga nog eens even terugkomen op een aantal dingen die u zonet gezegd heeft
u heeft bijvoorbeeld verteld dat u in Waterschei in een barak met 14 andere soldaten van de
eerste Poolse Pantserdivisie gezeten heeft?

met 40!

dat waren mensen vanuit Engeland die gedemobiliseerd waren

en dat was een volle barak

zoals ik

weet u of er ook soldaten van de Eerste Poolse Pantserdivisie in andere mijnen in België
gewerkt hebben?

dat weet ik niet

want de barak was te groot
want wij hebben die in twee gedeeld met een doek
en dat was 20 hier en 20 daar

en weet u wat er met de andere soldaten gebeurd is?

ja daar zijn verschillende die terug naar Polen gegaan zijn
maar de rest

ja
die zijn vaneen gegaan
in die barak dat was een voorbijgaande periode
want buiten die barak daar was een winkeltje
dat was broer en zus
en die broer was gehandicapt
en die waren altijd nieuwsgierig naar ons zo
en die vroeg ja maar mannekes
waarom komen jullie hier niet wonen?
maar wie kan dat betalen?
en toen heeft hij een prijs gezegd en toen heb ik gezegd dat is goed
ik dacht dat hij meer zou vragen
en toen hebben wij een overeenkomst gemaakt
en daar zijn wij met drie man gaan wonen
dat was al een andere toestand hé

weet u wat er met die twee andere mannen gebeurd is?

nee

en heeft u in Waterschei nog contact gehad met andere Polen?

ja maar die zijn al gestorven hé
daar was een Poolse emigratie van na de eerste oorlog en de kinderen ervan
maar die mensen zitten ook niet meer in België
daar was een Poolse café
daar kon je Poolse vodka drinken
en Poolse worst eten
en versnaperingen zo
en hij was een virtuoos accordeonist en zijn broer was ook zoiets van batterijspel
die heetten Rybak
Rybak was dat
maar die zijn dan naar Amerika vertrokken
de laatste Pool waarmee ik contact gehad heb
dat was een Pool van mijn geboortestad
en daarom hadden wij contact gehad
dat was de enige van Kalisz
die is dan op pensioen gegaan
en die heeft nog een café opengedaan
en dan is die overleden

die heeft altijd in Waterschei in de mijn gewerkt?

ja

want de laatste jaren had die beter werk gekregen in de mijn
en daarom is die nog op pensioen kunnen gaan
maar die heeft niet lang geleefd daarna
want over het algemeen genomen
mensen die onder die zware omstandigheden gewerkt hadden zoals ik
na tien jaren was zeker 70 procent overleden
maar sommigen hebben wel beter werk gekregen

in Waterschei waren er op het einde van de jaren 40 ook een aantal Poolse verenigingen?

Ja goed dat u dat zegt
ik heb gezegd van die transporten organiseren naar Polen
en ik heb hier in een zaal
dus contact genomen met een folkloregroep met dansen en zingen en wat weet ik allemaal
dat was een groep van Waterschei
en ik had contact en ze zeiden ze zouden komen voor niet om op te treden in die zaal
en ze kwamen
en dan heb ik een slechte naam gekregen van die van Antwerpen
want ik ging daar naar de Poolse kerk en daar was een Poolse groep en zo
en die zeiden dat zijn communisten
die houden contacten met de consul
die begrepen niet dat ik contact had met zo'n mensen

weet u nog hoe die groep heette?
of kent u nog een naam van iemand van die groep?

Ja Czerwiec die madam
dat was de voorzitter
Czerwiec
dat optreden was prachtig
met dat dansen enzo

en wie in Antwerpen had er dan kritiek op?

dat was een kerkelijke organisatie van męzów katolickich
SMK (Stowarzyszenie Męzów Katolickich - MV)
en dus Iskra
ik heb hem al genoemd
die was daar ook in het bestuur

u heeft daarnet vermeld dat u een paspoort indeterminée had met daarop een stempel dat u
alleen in de mijn mocht werken
nu en dat paspoort van de UNO
was dat een ander paspoort
of was dat hetzelfde?

euh
dat is geen paspoort

dat is een arbeidsverblijf
een briefke met een streep erdoor
een vreemdelingenpas
en die moet u alle 6 maanden vernieuwen
en daar van voor was een stempel
maar internationale pas
die was van Engelse regering
travel document
en daarin staat geschreven
nationaliteit indeterminée

en dat is zo gebleven tot u Belg bent geworden in 1980?

maar hier op de gemeente moest ik dat dan vernieuwen
eerst om de drie maanden
dan om de zes maanden
en dan kreeg ik dat voor 1 jaar
hier op de gemeente
en natuurlijk
die gemeentesecretaris die vroeg waar geboren?
en dan schreef die nationaliteit Poolse
maar officieel weet ik niet of dat is uitgekraapt of niet
maar ik was niet alleen hé
onze Generaal Maczek
die was ook zijn nationaliteit kwijt
en die heeft ook gewerkt in een restaurant als kelner om kost te winnen voor zijn gezin
dat was niet alleen ik hé

u heeft nog gesproken dat u als plafonneerder bij mijnheer Mantels gewerkt heeft?
en dat was ook een oud-strijder?
had u contact met hem via de Belgische vereniging van oud-strijders van Massenhoven?

neen dat was zo
toen ik hier in het begin in Massenhoven kwam wonen had ik niks
en ik kreeg ook niks
en ik kon geen kolen kopen
daar een beetje verder was een grote gaarde
een fruitgaarde
van een Belgische oud-strijder
en ik heb gevraagd
want hij was een oud-strijder
of ik daar droog hout mocht krijgen om mijn huis te verwarmen
en toen heb ik contact gekregen met deze persoon

u bent rond 1980 op pensioen gegaan
was u toen al op pensioengerechtigde leeftijd?

neen dat is juist
en daarom kwamen een aantal jaren niet in aanmerking
net zoals mijn militaire dienst

en daarom had ik officieel vier dienstjaren tekort voor een gerechtigd pensioen
maar die hebben dat fout gedaan
toen ik aan het stempelen was
ik was dus werkloos
toen hebben die mij beloofd een pensioen van min 5 procent
dus heb ik alles laten vallen
en dan was ik geen werkzoekende meer

heeft uw vrouw gewerkt?

ja
die heeft 13 jaar een café opengehouden
afin
wij hé
maar dat was op haar naam
want een buitenlander mocht niet
afin
dat was 13 jaar

u bent getrouwd
en toen werkte u in de mijn
waar woonde zij toen?

normaal moest zij mee in de barak komen wonen
maar de directie heeft toen gezegd dat ze voor mij een goeie woning had
en wij gingen trouwen en een paar weken later gaan wij naar Waterschei
en de directie heeft toen een sleutel gegeven en wij moesten dan naar waar dat nu het
voetbalplein is van Waterschei
daar was een verblijf voor getrouwde vreemdelingen
en dat waren ook barakken
maar die waren menselijker
dat was zo een kleine ruimte helemaal ingericht
maar toen mijn vrouw daar kwam
toen begon die te schreeuwen en zei die hier kruip ik niet in
gij kunt doen wat dat ge wilt
maar ik rijd terug naar huis
en toen heeft de directie tegen mij gezegd weet je wat?
ga naar een Poolse priester
die woont in een gasthuis
dat was geen Poolse priester
maar die was vele jaren in Polen geweest en daarom kon die goed Pools klappen
en ik ga naar hem en ik leg dat uit
luistert hier
dat was voor mij natuurlijk een groot drama
ik was pas getrouwd
kan ik een gewone woning krijgen?
ja ja eerst vraagt hij mij uit of ik katholiek ben
of zij katholiek is
en de familie waaruit zij komt
en dan zou ik een verwittiging krijgen

want wij woonden toen bij een kameraad
en toen kreeg ik verwittiging dat ik een woning kreeg op de Centurenlaan (?) in Waterschei
ik kreeg de sleutel en wij komen daar en dat waren zo drie woningen aan elkaar
maar die hadden niet graag gehad dat daar een vreemdeling kwam
want dat was alleen voor mensen met een klein beetje opvoeding zo

voor Belgen?

voor Belgen
en ook voor vreemdelingen die zogezegd een goed voorwoord gekregen hadden van de
priester
en daar zij wij ingetrokken
dat was
dat was goed

en is uw vrouw dan achteraf mee naar Massenhoven gekomen en een café begonnen?

nee nee
in het begin in Massenhoven was dat nog die miserie
eerst kwamen wij naar hier
ik denk dat dat was in 1955
dat was een strenge winter hé
amai
een strenge winter
en die mens
die moest gaan verhuizen
die was zelf aan het bouwen
maar die kon zelf die bouw niet afwerken
want het was vorst
dus wij moesten wachten
en zodoende
die hebben zo een kolenhok gehad
en daar moesten wij zolang in wonen
maar afin
het is zo gekomen dat mijn vrouw en de kleine
want die was ziek geworden van de kou
die mocht bij haar nichtje gaan wonen
en ik was in die kolenhok
en ik werkte in de bouw
maar dat was niet genoeg
die verdienste
en dus mijn bijverdienste was bij De Casteelhere
in een fruitbedrijf
en daar hebben die mij graag gezien
en die hebben mij dan later vast werk gegeven
maar in de tussenperiode
zo een acht maanden
heb ik zonder werk gezeten
en die vroeg toen wat verdien ik?
en die zei 4000 frank per maand

en dan later heb ik gekregen tot 5000 hé
en daar was nog bij
op alle inkomsten kreeg ik 10 procent
dus ik dacht dat zal een schoon bedrag zijn
maar natuurlijk daar waren nooit geen inkomsten hé
want als er inkomsten waren
dan werd er gekocht dat of dit
en toen kwam er eens een privé-chauffeur
en die was eigenaar van café
zegt hij potverdekke
nu zoek ik in het hele dorp een kandidaat om het café over te nemen
en ik kan niemand vinden
en ik zeg maar gij bent bij mij niet geweest
om te lachen hé
zoudt gij dat doen?
waarom niet?
wat brengt dat op?
wat wilt ge?
als ik kan huishuur voor niets krijgen
dat is goed zegt hij
en je krijgt nog een zekere bedrag ik weet niet meer
ik zeg dat kan niet beter
en 's avonds is de brouwer al het eerste bier komen brengen
en dan
ik ben dit huis beginnen bouwen in 1970
en ik heb altijd gezegd
als mijn huis af is
dan stop ik ermee
want dat was ook geen leven hé
en mijn huis was af in 1976
in 1976
en dan was er in 1979 de dood van mijn zoon
in 1980 de dood van mijn vrouw
en dan hebben ze mijn pensioen afgepakt

ik zou nu eens met u willen praten over oudstrijdersverenigingen
bent u met de oudstrijdersvereniging naar het kerkhof in Lommel geweest?

altijd
ik was misschien wel de eerste
die het kerkhof van Lommel mee heeft helpen trachten recht te zetten
want ik woonde in Waterschei
en daar ben ik te weten gekomen dat de militaire kerkhof is in Lommel
en dan zijn wij naar daar gereden
en dat was ho-pe-loos
dat was één ruïne
en dan hebben wij daar alle jaren
want tussenin waren er ook vrijwilligers
en wij kwamen daar dan opkuisen
en alle jaren kwamen wij daar regelmatig

en dat was dan om op te ruimen?

opruimen
alles nog een beetje recht te zetten
want vroeger was dat niet zoals nu
nu is dat mooi ingericht
maar vroeger was dat niet hé

hoe was dat vroeger?

ja
daar kwamen Poolse verenigingen
meer en meer Poolse verenigingen
daar kwamen zelfs mensen om commerce te doen
dan werden er kraampjes op straat gezet met Poolse worst en vodka
maar alleen Poolse verenigingen kwamen daar
de plaatselijke Poolse verenigingen hé
van Waterschei, Winterslag en Zwartberg
dan kwamen die allemaal daar
en later is daar gekomen
want die plaketten van de bevrijde steden
zo van dank u van Baarle-Hertog
of dank u van ergens anders
die lagen daar op de grond zo
en later was dat dan op officiële wijze werd dat vernieuwd het kerkhof etcetera etcetera
nu is dat onder de Poolse kolonie van Limburg hé
die hebben dat nu in handen
nu is dat prachtig ja

en als u in de beginjaren daar ging opkuisen
was dat dan met een vereniging?

nee op eigen initiatief
wij kwamen dan daar
en dan kuisten wij op en gingen in het park wandelen
wij waren met vele mensen hé
en dan gingen wij terug

En wie is wij?

dat waren mensen van de oude Poolse generatie van de Eerste Wereldoorlog hé
daar waren ook Poolse verenigingen zoals die Czerwiec die ik gezegd heb
daar waren Poolse verenigingen met wat weet ik allemaal niet
daar ben ik nooit in geweest

kwam u op de plechtigheid in Lommel ook andere soldaten van de Eerste Poolse
pantserdivisie tegen?

ja vroeger wel

maar nu is het minder hé
want de meesten die hier zijn geweest
die gingen naar Lommel
want dat was de enige gelegenheid om iemand tegen te komen
in Frankrijk bijvoorbeeld
daar zijn er ook veel Polen van de Eerste Pantserdivisie
en die kwamen regelmatig naar hier
en dan kon je die zien
en dan kon je altijd wel iemand tegenkomen

en met wie had u contact zo?

ik heb éne kameraad gehad
een echte kameraad
die ligt begraven in Eisdén
die was nog twee jaar jonger dan ik
dat was ook een soldaat van de divisie

die ligt in Eisdén begraven
wil dat zeggen dat die daar in de mijnen gewerkt heeft?

hem nee
die was hopeloos verloren ik zal u zeggen
die was jong en die was vervallen in drank
en op 't laatste van 't spel was die opgenomen
moest die verblijven
in een verblijf voor mensen met drankproblemen
en dat heeft mij het hardste getroffen
dat was alleen wij
en die drankzuchtige mensen van dat gesticht hé
en een toespraak van die mens die daar werkte (op de begrafenis - MV)
dat was mijn enige echte kameraad hé

en kan u eens vertellen hoe zo een plechtigheid in Lommel verliep?

nu is dat een grote plechtigheid
eerst en vooral zijn uitgenodigd militaire attachés van verschillende landen zoals van
Oekraïne
van Wit-Rusland
van Canada
van Amerika
en ik kan ze niet allemaal opnoemen
dat is een massa
consulaire diensten en militaire diensten ziet u
en dan is er bloemenhulde en wat weet ik allemaal

en wat is die bloemenhulde dan?

dat is ter plaatse hé
die bloemenhulde

dan worden bloemen neergelegd
eerst door al die eminenties
door de Poolse Ambassadeur en dan de militaire attaché
en dan van al die andere landen

vrouw vanuit de salon: en de burgemeester van Lommel

ja de burgemeester van Lommel
die houdt dan ook een toespraak
en dan komen de Poolse verenigingen
van over heel België hé
dus ook van Charleroi of
van alle kanten
die komen bloemen leggen
ede vereniging van Gent
en die van Sint-Niklaas
maar dat waren niet allemaal oud-strijders (ook nachtwachters - MV)

(...)

dat hun dossier ook gecheckt is voor zij lid zijn geworden van de vereniging?

dossier?
welk dossier?

dat ze lid zijn geweest van de Eerste Poolse Pantserdivisie

nee
die hebben gewerkt voor de Amerikanen
een ander dossier kunnen die niet hebben
dat was voor de Amerikanen

en wanneer zijn die dan nachtwakers geweest?

na de Tweede Wereldoorlog

maar hoe kwamen die dan in België?

die zijn gekomen om in de koolmijnen te werken
of die zijn getrouwd met een Belgisch
of wat weet ik allemaal niet
ziet ge
zo is dat
nu
van mij mogen zij dat doen hé
die beschouwen zich als oud-strijder
maar dat zijn geen oud-strijders
dat is de waarheid hé

in de ledenlijsten van de vereniging Benelux zie je duidelijk ook Kring Waasland

had dat een apart statuut binnen de vereniging?

ik denk het wel
dat is zoals Łuczak van plan geweest is hier in Ekeren
daar is in Waasland Belgische verenigingen
en de Poolse vereniging heeft een specifieke afdeling binnen die vereniging
dat was speciaal voor die die bevrijd hebben Vlaanderen
maar daar zijn bij aangesloten geweest
ofwel die noemen zich leden van opstand van Warschau
maar als je ziet
dan moeten die 3 of 4 jaar geweest zijn bij de Opstand van Warschau
dan kunnen die toch geen oud-strijders zijn?
maar afin
en die mensen sluiten zich aan bij de Waaslandfederatie
dat zijn verschillende dorpen allemaal bij elkaar
en die inwoners van Sint-Niklaas
die sluiten zich daarbij aan
en daar waren de meeste nachtwakers
en een paar waren van de Eerste Divisie
en dat is de Waaslandkring

In Limburg daar bestond toch ook een oudstrijdersvereniging
Stowarszyszenie Polskich Kombatantów?

ja maar daar kan ik niks over zeggen
toen ik daar ben geweest was er nog niks officieel
daar was er ene
maar die is dan overleden
en dan was er ene
die was van Genk
en die leidde dat

en weet u hoe die mijnheer heette?

nee maar die heeft lange tijd in de koolmijnen gewerkt.
en die had een groot gezin
wel negen kinderen of zo
dat was een oud-strijder

Niet Piechota?

(Vraagt het aan Vrouw - MV)
wij zijn naar de begrafenis geweest
maar dat is een paar jaar geleden
ik weet dat het Jozef was
maar de naam weet ik niet

(notities: E
en wie was er dan allemaal op zo een plechtigheid?
hij vernoemt de vereniging van Antwerpen - MV)

dus ook de Eerste Poolse Pantserdivisie van Antwerpen met?

ja met de Poolse school in Antwerpen van Generaal Maczek

was dat vroeger ook zo?

Nee

dat begon zo een klein beetje van het Consulaat of van een vereniging
die staan daar allemaal vroeger zo
en mensen die daar mee hielpen opkuisen die kwamen ook
vroeger kwamen er zelfs Poolse mensen die lichamen kwamen opgraven en terug naar Polen
nemen
en als die een lichaam meenamen
dan bleven die putten daar liggen

en heeft u dat vaak gezien
dat er zo'n putten bleven liggen?

ja ja
en dan als wij kwamen
maakten wij alles schoon terug gelijk

en was dat in overeenstemming met de gemeente
dat zij die lijken kwamen opgraven?

ik geloof van niet nee
nee
op eigen initiatief dat ging niet
gemeente heeft een zeker perceel afgestaan
dat was bedoeld voor alle Poolse soldaten die in België gevallen waren
dat was een massa
in Oost-Vlaanderen
daar zijn Tielt
Aalter
Roeselare
die zijn daar begraven en ze beschouwen dat als relikwieën die zijn van hen
en daar moet iedereen afblijven, begrijpt ge

de bloemenhulde in Lommel tijdens de plechtigheid
waar gebeurde die net?
was dat bijvoorbeeld voor het monument
of werden de bloemen op de graven gelegd of zo?

dat is prachtig aangelegd
vanachter heeft u daar het groot monument
van de Poolse
daar is ook
vanachter heeft u klein museum
en van voor heeft u alle gemeentes

de Vlaamse gemeentes die wij bevrijd hebben
die hangen daar op
al die graven zijn prachtig aangelegd

en stond dat standbeeld daar al van in het begin?

nee
in het begin was het daar hopeloos
zoals ik al zei
ik ben gekomen naar België in 1948
en ik heb het zeker gezien in 1949

Vrouw: in 1975 zijn ze het in orde beginnen maken

ja ja maar ik neem van begin af aan hé

wie heeft dat standbeeld daar gezet?

de gemeente van Lommel
dat denk ik hé
dat weet ik niet
daar is nooit achter gevraagd
dat pomnik is echt prachtig
dat is niet één standbeeld of zo
dat is echt prachtig
ge moet dat maar eens gaan zien

vroeger
voor de val van het communisme
waren er twee plechtigheden in Lommel?

ja
daar waren de consulaire plechtigheden
voor de communisten
en dan die van mensen zoals ik

en wat was het verschil?

de echte Poolse regering
zoals wij
wij vochten voor de echte Poolse regering
die is gevlucht in 1939 naar Frankrijk en dan naar Engeland
en die waren daar de regering
en die regering van de communisten die is gesticht na de oorlog
dat was een voorlopige regering
in Lublin of zoiets
en die mensen
wij waren
rechtstreeks misschien niet
maar toch

wij waren vijanden van elkaar
wij konden niet samen plechtigheden
want dat was misschien de éne teveel gedronken
en die zou dan de andere in de haren vliegen
dus voor de veiligheid was dat gedaan
twee plechtigheden

en als u dan vroeger naar zo een plechtigheid ging
kan u dan eens vertellen van in het begin wat er allemaal gebeurde?

daar kwamen enkele mensen
kameraden
mensen van de oude generatie die kwamen ook bloempkes of zoiets op de platen leggen
die waren van de gemeentes zo van dank u wel Polacy
en daar werd dat dan gelegd
en dan was er een priester en werd er gecelebreerd en Poolse worst gegeten en Poolse vodka
gedronken
en dan waren wij weer naar huis

en werden er ook bloemen gelegd aan het kruis op het midden van het kerkhof?

ja
vroeger wel ja

en werden die bloemen dan gelegd aan het kruis
of aan de plakaten?

dat is
hoe moet ik zeggen
dat heeft iedereen gedaan op zijn manier
iemand heeft misschien een paar bloempjes gelegd op het graf van iemand met dezelfde naam
of die van dezelfde stad was
en andere hebben dat misschien aan het kruis gelegd
maar niet zo voor te zeggen nu is het bloemenhulde en dan moet dat van iedereen
voorgedragen worden
vroeger was dat niet zo officieel

vroeger waren er ook steden die officieel bloemen lieten leggen op het kerkhof.

ja maar
dat is eigenaardig
die hebben nooit echt zo
van het begin weet ik niet
ik weet van Baarle-Hertog
omdat mijn vrouw vandaar komt
als ik in koolmijn gewerkt heb
toen waren wij nog niet getrouwd hé
dan heb ik gewoond in Baarle-Hertog
om die reden dat ik altijd de grens over moest
moest ik een visum hebben

en om die visum te halen moest ik naar Brussel gaan
ziet u
en daar hebben ze me raad gegeven om mij in te schrijven in Baarle Hertog
dan had ik geen last meer
dus
ik kende die mensen
onder andere daar was mijn schoonbroer
die was in het bestuur van de oud-strijder van Baarle-Nassau
en die zijn nooit niet geweest
en dat was nogal een discussie
want die hebben een plakkaat gegeven wij danken u Polen
maar ze zijn nooit gekomen
maar dat was eigenaardig
zoals u ziet
die hebben nooit geen vaste datum gehad
niet iedereen wist dat

hoe wist u wanneer er een plechtigheid in Lommel was?

ah ja
maar dat was gemakkelijk hé
door kameraden die in dezelfde gemeente woonden
van Waterschei
die zeiden makker
zondag rijden wij naar Lommel
dat was niet speciaal officieel hé

op die plechtigheid zag u oud-strijders
u zag daar ook oud-strijdersverenigingen met hun vaandel
hebben zij u daar ooit over aangesproken om lid te worden?

nee
want in die laatste tijd was ik bij de Eerste Poolse Pantserdivisie
dus dan kregen wij ook medailles en zo
en dus op die plechtigheid iedereen weet dat is van de Pantserdivisie
niemand heeft moeite gedaan om ons aan te spreken
wel in de gemeente waar wij woonden hé
zoals hier plaatselijk in de gemeente Zandhoven
maar dat had niets te maken met Poolse oud-strijders
dat zijn ook oorlogskameraden zal ik zeggen
daar is geen bezwaar voor hé
absoluut niet hé
maar ter plaatse aangesproken
nee
maar in de tijd was er toch eens iemand
dat was van Walen of zo
en die zei ja mijnheer
met de dag van de derde mei
dat is aan het monument van de onbekende soldaat in Brussel
en die zei mijnheer ik ben ook oud-strijder van de Eerste Poolse Pantserdivisie

en toen heb ik op een briefje de naam en het adres van het bestuur gegeven
maar of hij dat nu gedaan heeft of niet
dat weet ik niet
gisteren heb ik nog met iemand gebeld
die heeft een garage
of twee
en die heeft auto's verkocht
hij heeft een tweede post in Polen en hij zit in Polen
die vrouw zit hier
en die zoon heeft het bedrijf hier
en wij zijn uitgenodigd voor een medaille van oud-strijders van Engeland
en die heeft zeker ook uitnodiging gekregen van de consul
en die was er niet
en ik heb die medaille meegenomen en gebeld en gezegd luistert
die medailles zijn bij mij

dat is mijnheer Nawrot
ik heb met hem ook gesproken
hoe kent u hem?

dat was mijn vriend
dat is mijn vriend geworden
want zijn vrouw en de mijne dat waren twee vriendinnen
zijn schoonvader was douanebeambte
zij was beste vriendin van mijn vrouw
en zo kwamen wij bij elkander
maar die is slimmer dan mij
toen wij samen in Engeland waren heeft zijn vriendin gezegd
als jij naar België komt
dan gaan wij trouwen
en dan heeft hij de toelating gekregen om naar België te komen om te trouwen
en die is dan gebleven
maar ik kon dat niet

Mijnheer Nawrot was ook lid van de vereniging Benelux
was hij al lid van die vereniging voor u erbij kwam?

ja die was voor mij
ik denk van het begin
ik zeg
ik ben nooit niet willen oud-strijder worden
al die Poolse dingen dat was bij mij buiten hé
dus ik ben gekomen in 1981

nu er was ook nog een andere vereniging
de vereniging van Antwerpen
en dat was een vereniging die contacten had met het consulaat
en mijnheer Nawrot
zat die daar ook bij?

dat kan ik niet zeggen
ik zal u meer uitleg geven over die vereniging
dat was Kaczyński de voorzitter
die mens
wij zijn vertrokken naar Engeland
en die was slim
die heeft avondlessen als officier gevolgd
in Engeland
en die heeft de graad van officier gekregen
en die was van plan om naar België gekomen
en die is naar mijnheer Maczek gegaan om toelating te vragen om een oudstrijdersvereniging
te mogen oprichten
en hij heeft die toelating gekregen (dit is niet correct - MV)

en wanneer was dat?
meteen na de oorlog?

misschien in 1950
afin ik zeg zoiets
en die kwam naar hier en die heeft die vereniging opgericht
maar die mens
als je wilde goederen verzamelen of zoiets
dan moet je altijd toelating hebben van consul
iemand die op vakantie naar Polen wou gaan
om visum te krijgen
moest die toelating krijgen van consul
en als iemand kon bewijzen dat hij was oud-strijder
dan kreeg die vermindering
die moest niet zoveel dollars speciaal wisselen
aangezien
ik veronderstel
niet omdat ik die mens zwart wil maken
maar ik veronderstel
dat die van Benelux die zagen concurrentie
en die wou de heerser zijn
en die heeft die mens beticht
want die had contact met de consul
later
later
kwam ik ergens
ik zeg dat kan niet hé
en nu is gesticht van die organisatie van Kaczyński
dat is in handen van Poolse kolonie
allemaal Poolse mensen
en die werken in Poolse school
en dat wil zeggen
ons verleden is veilig in die handen van die Poolse mensen
daar zijn vrouwen en kinderen
en daarom hebben wij fusie gemaakt met die BVPO
en dat is allemaal

wij hebben gegeven aan mijnheer Styranka

en wanneer heeft u voor het eerst van die vereniging in Antwerpen gehoord?

dat is altijd vergadering geweest van Gent
daar was vergadering van Benelux
ik krijg een uitnodiging van oud-strijders uit Gent
dus ik rijd naar daar
dat was daar in één of andere lokaal
en daar ben ik te weten gekomen dat er twee zijn
want er was er gene éne van Benelux
dat was een andere vereniging
en ik vraag dat
en how jongen
weet gij niet
wij worden beschouwd als communisten
ja en die legde mij uit
en toen heb ik beseft
volgens mijn visie
dat zij die naam hebben gekregen door het bestuur van Benelux om de heerser te zijn

ik ga nog even terug
want ik heb iets niet goed begrepen
u bent gereden naar die vereniging
en die zeiden dat ze als communisten beschouwd werden
maar waarom bent u daar naartoe gereden?

ja maar
dat was niet gezegd dat dat communisten waren hé
ik krijg een brief thuis
vergadering van Poolse oud-strijders van Eerste Poolse Pantserdivisie
ik was verschoten
want dat was Gent
en Łuczak dat is ook Gent
en ik vraag dat en die zei how jongen
nee
die komen hier niet
die zeggen dat wij communisten zijn

hoe komt het dat de consul u in de vereniging in Gent ingeschreven heeft
en niet in Antwerpen?

ik geloof niet
Kaczyński is ook gestorven
en dan heeft die vrouw doorgedaan
en dan is dat allemaal op losse schroeven komen te staan

maar mijnheer Kaczyński is pas gestorven in 1989
en u

ik ben in vereniging gekomen in 1981 bij Łuczak
die vereniging van Kaczyński was iets anders

heeft u ooit contact gehad met mijnheer Kaczyński?

nee nooit
wel met die in Gent
één keer

weet u nog met wie u daar gesproken heeft?

nee
daar was zo een man of dertig
daar waren er ook van de Eerste Poolse Divisie hé
dat waren zo gezegd allemaal leden van Kaczyński
die beschuldiging van communistische samenwerking
dat was min of meer verzonnen zo door het bestuur van Benelux
afin
dat is mijn visie...
nu heb ik het zelfs overgebracht
dat de vereniging van Benelux is overgedragen in handen van de gewezen Kaczyński
dus ik heb vastgesteld dat dat is allemaal niet waar hé
ik heb gekregen Hollandse die zat in bestuur maar ik zal niet zeggen de naam
want ik zou niet willen dat die persoon ter sprake komt
maar die heeft officieel tegen mij gezegd dat Łuczak dat is (verdere zinnen kunnen in
archiefofopname beluisterd worden - MV)

wel er is nog een vereniging van Poolse oudstrijders
dat is SPK
Stowarzyszenie Polskich Kombatantów
kent u die?

ik wil absoluut geen slechte naam bezorgen aan die mensen
die zijn bij onze vereniging ook hé
nu
Stowarzyszenie Polskich Kombatantów i Weteranów Pierwszej Dywizji Panczernej
dus
voor mij mag dat allemaal zo zijn
maar wij moeten een onderscheid maken
in Sint-Niklaas heeft u ook hé
dat is vereniging kombatantów van Waasland of zoiets
dat zijn mensen die in Duitsland gewerkt hebben
en na de oorlog werden die vrijgelaten
en die zochten dicht contact met de divisie
en dan hebben die kans gekregen van bij de Amerikaanse militairen
want die hebben nodig gehad nachtwakers voor kampen en parkings en zo
die konden daar geld verdienen
en zodoende die Polen zijn daar allemaal nachtwakers geworden
maar nu zijn er veel van die nachtwakers in die Poolse kombatanten
maar dat zijn geen kombatanten

dat zijn gewone dienstdoende werkers
oppassers
maar die zeggen wij hebben dienst gedaan bij Amerikaanse leger
bij Styranka zijn er ook zo'n
maar ik vraag ook niet
maar daar zijn geen kombantanten
maar dat zijn nachtwakers

maar in die vereniging van mijnheer Łuczak als je daar lid werd
moest je toch een papier invullen met al uw gegevens over het leger
en dat werd dan naar Engeland gestuurd om te checken of je wel in de Eerste Poolse
Pantserdivisie gevochten had?

ja
dat is hoofdbureau in Engeland
en die hebben contact met War Office
dat is Ministerie van Oorlog in Londen
dus als die krijgen
zoals ik
ik was nergens ingeschreven
en toen kwam ik op de vergaderingen
en ik zag daar iedereen met allemaal medailles
want ik heb geen moeite gedaan
en dus potverdomme
nu zit ik hier belachelijk hé
en dus schrijven naar de commandant van mijn compagnie die zat in Londen
en die gaf mij het adres van War Office
en daar moet ge gewoon in het Pools sturen
en dan zegt ge dat ge evidentienummer zoveel hebt
en dan krijgt ge de medailles die aan u behoren
en dan was ik verschoten
twee weken later kreeg ik dat allemaal
dus dat hoofdbureau
dan was ik verschoten
heeft de gegevens van ie-de-reen
maar als de voorzitter schrijft
dan krijgt die niets te weten
want dat is geheim hé
pakken wij ministerie van hier die wil inlichtingen van mij bij War Office
dat kan niet hé
maar daar staat alles over alle soldaten opgeschreven

Mijnheer Jezierski laat documentatie zien

die medailles van Nawrot dat zijn die hier

* Thank you Canada and Allied Forces. Armed Forces Veteran.

* Diploma van Jean-Luc Dehaene. 'Uit dankbaarheid voor bevrijding'

ja

wij mochten in koolmijnen werken (cynische lach)
die heeft zelfs 20 procent van mijn pensioen gepakt

* list członków Benelux

hebt u al die namen?

ja

* Kowalewski uit Genk

die heeft in de mijn gewerkt?

meeste van zijn leven ja
die was voor zijn longen in het ziekenhuis in Genk
en nu is die daar begraven

ik zou nog even verder over die vereniging praten
weet u met hoeveel mensen jullie ongeveer waren toen u bij de vereniging van mijnheer
Łuczak kwam?

maar u moet niet vergeten dat dat Benelux was
dat waren er ook van Holland hé
misschien 50-60 man
de echte oud-strijders

de vereniging van mijnheer Łuczak is ook naar Żagań geweest
bent u toen mee geweest?

Ja, dat is hele geschiedenis

(verdere zinnen kunnen in archiefopname beluisterd worden - MV)

maar dat is met medewerking van de consul hé
dan hebben die hele traditie van Eerste Poolse Pantserdivisie overgedragen aan
zustervereniging in Polen
dat was met toelating van Generaal Maczek
normaal was dat hele vereniging
iedereen die wou meerijden die kon meerijden
en dat was daar een officieel ontvangst met de generale staf
erecompagnie van Żagań en orkest
prachtig allemaal hé
maar die overdraging van Eerste Poolse Pantserdivisie
dat is normaal voor de hoofdvorzitter van de Eerste Poolse pantserdivisie over de hele
wereld
dat is Deimel
dat is de hoofdpersoon
normaal zo'n dingetjes dat moet hij doen
maar ik weet niet hoe dat Łuczak dat gelapt heeft
maar die heeft dat gedaan
en in die tijd in 1980
de Łuczak die ontving veel van die Poolse officieren van Żagań
die kwamen naar hier want dat was echt kritisch in Polen

dat was echte armoede
en die konden zich hier bevoorraden
de hele bestuur die hebben één of twee binnengepakt
en dat was hier punt van bevoorrading
dus zodoende
dat was lang
maar dan niet meer hé
want dan hadden die het beter dan de Łuczak zelf
die officieren
en die hebben aan touw getrokken om te profiteren
want nu als komt die waarheid
ze zouden hem nu
als hij komt in Żagań
(verdere zinnen kunnen in archiefopname beluisterd worden - MV)
Maar ik geloof niet dat hij er nog naartoe zou rijden
want als u hebt Styranka
ik heb hem op het hart gedrukt
dat hij zou moeten meer officieel samenwerken met Żagań
dat is normaal hé
pakken wij de voorzitter van Holland
Stopa
die is ereburger van Żagań zelf
dus daar moet ergens iets zijn

in die vereniging van Łuczak
werd er dan gesproken over naar Polen gaan?

ik zal u vertellen
waarom die ruzie ontstaan is
die echte vergaderingen
de hoofdvergadering
dan waren wij allemaal uitgenodigd
eerst was er Poolse mis
dat is normaal
en dan in de zaal in Sint-Niklaas
dan was er receptie
en dan werd er vodka gedronken
dan kunt ge u niet voorstellen
met liters
liters vodka
goed
dan gaan wij eten
dus nog wat bier of wijn bij het eten
en dan was het vergadering
dus alles wat die heeft gezegd
daar werd niet over geklapt
ja ja is goed
allez bravo bravo
en dat is goed
en als er iemand eens iets serieus vroeg

dan begonnen ze Poolse militaire liedjes te zingen
en dan de Łuczak die heeft in zijn maandelijks verslag geschreven dat alle voorstellen
goedgekeurd zijn
maar dat er wel leden waren die te vroeg de vergadering moesten verlaten
aangezien die ver weg woonden
maar dat was niet waar
dus ik heb geschreven dat aangezien die mensen die hebben maagpijn of koppijn
en die konden niet blijven
en dat was waar want de consul heeft later gezegd dat als er vergadering is
dan moet er eerst zijn vergadering
dan receptie en dan eten
(verdere zinnen kunnen in archiefopname beluisterd worden - MV)

waarover sprak u over met de mensen op de receptie?

ja ja
over naar Polen gaan
er waren er ook die pakken opstuurden of naar Polen brachten

vrouw vanuit salon:
alleen Jezierski niet gaan naar Polen

ik heb de laatste transport
die mochten we niet over de grens brengen dus ik moest dat doen
voor Caritas
die laatste transport dat was 1,3 miljoen
en hoeveel transporten heb ik gedaan
ja ik heb daar allemaal documenten van
de meeste zijn geweest
één keer Wrocław
in Kalisz
maar meeste in Poznań zelf bij Don Bosco
bij zusters Urszulanki
en dan privaat ook medicamenten
alle stalen
dan reed ik heel groot Zandhoven door met mijn fiets
en dan haalde ik dat op
want ik heb geen ander vervoer hé

heeft u nog familie in Polen?

ja ik heb nog een broer en een zuster
die heb ik dus na lang pas teruggezien
dat was nog voor de transporten
in 1980
ik was toen net Belg.
dan zaten wij in een trein
en voorbij Berlijn
die kameraad van mij dat was zo een echte landbouwer
Jozef Szot

die woonde in Zandhoven
die was als burger door de rus gepakt geweest en meegenomen
maar door de overeenkomst met generaal Sikorski allemaal vrijgelaten langs Afrika
die mannen van Anders allez
die moest ook niets hebben van verenigingen
en die was ook nooit in Polen geweest
dus wij met twee
en toen kwam er een vrouw tegenover ons zitten
en die zei stil tegen mij
dat is een ferme poes hé
en toen zei die vrouw
ik kan ook Pools praten
en dat was de Poolse zangeres Majewska
en als die te weten was gekomen dat wij voor de eerste keer onze familie gingen zien
dan zei ze dan stap ik mee uit
want ik wil dat zien
mijn zuster die was getrouwd en die hadden kinderen
en mijn broer was daar
en na zoveel jaren zagen wij elkaar

heeft u daarvoor met hen gecorrespondeerd?

ja en nee
dat was moeilijk
dat was meer gevaar voor die mensen dan goed
ik kon schrijven
maar dan was er iemand in Polen geweest
die had de Belgische nationaliteit
en die zei stuurt gij iets naar Polen
als ze niet ontvangen
dan ontvangen ze niet
als ze ontvangen
dan is goed
maar met schrijven doet ge meer slecht dan goed

ik ga nog even iets vragen over het kerkhof van Lommel
daar liggen Poolse soldaten
liggen daar ook Oekraïners
liggen daar ook Joden?

dat weet ik niet
dat denk ik niet
bij mij regiment
daar was 1 jood
dat weet ik zeker
dus dat zou wel kunnen
maar over het algemeen
als dat een Jood zou zijn
dan zou de Joodse gemeenschap die wel uitgegraven zijn
die families die zouden die wel meegenomen

oekraïne dat weet ik niet
nu zijn die meer vrienden
maar in die tijd waren die geen vrienden van de Polen hé
dus ik geloof niet dat die de Oekraïners op het kerkhof begraven hebben
misschien
als het niet vermeld is
de naam

er zijn ook oud-strijders die in Wallonië werken
hoe komen die daar?

die zijn daar ook in de koolmijnen gaan werken
of die zijn getrouwd

kent u zo iemand?

ja die waren ook bij ons aangesloten (neemt de ledenlijst - MV)
Karpiński
die heb ik niet gekend
en hier Angleur: Stanisław Lurka
ik heb die gekend
maar ik weet niet hoe die in Wallonië is gekomen
ik denk dat er in het algemeen twee mogelijkheden zijn
ofwel die zijn getrouwd
na de oorlog
in 1946-47
en verhuisd
of die is in de koolmijnen gaan werken

maar u heeft uw vrouw leren kennen tijdens de bevrijding
de divisie is toch niet in Wallonië geweest?

nee maar wij hadden wel vakantie
ik ben zelf ook in de streek van Dinant op vakantie geweest
stel dat ik daar ergens een lief opgepakt had
dan kon ik trouwen en daar blijven
anders was het niet mogelijk
Mijnheer Samulski
ik denk dat die ook niet meer leeft

ik heb nog wat kleine dingetjes. Als u naar Lommel ging, ging u dan in uniform?

ja ja

dat had u gekregen bij de demobilisatie?

nee nee
wij hebben een officieel uniform
blauwe blazer en grijze broek
iedereen moet dan voor zichzelf kopen hé

dat is van ons

en wanneer heeft u dat gekocht?

toen ik daar bij de vereniging kwam
dat is algemeen over heel België
dus alle oud-strijders hebben dat officiële uniform
dus ook de Nationale Oudstrijdersbond

en als u daarvoor naar Lommel ging
dan ging u gewoon in burgerkledij?

ja gewoon in burger

en de mensen die toen met de vereniging kwamen
hadden die een uniform?
Bijvoorbeeld mijnheer Łuczak?

ah maar dat weet ik niet
wij kwamen nooit niet samen
moest ik geweten hebben dat er een officiële bijeenkomst was
dan ging ik daar nooit naartoe
nee daar kwam ik niet
ik wou geen contact hebben met Poolse officiële instanties hé

maar tijdens de andere plechtigheid
met de vrije Polen?

ah maar daar kwam ik niet
ik ben daar pas naartoe beginnen gaan toen ik bij de vereniging zat
moest ik geweten hebben vooraf ik zat in de auto en Łuczak of een andere vereniging kwam
naar Lommel
dan zou ik teruggedraaid zijn

mijnheer Łuczak werkte toch niet samen met het consulaat?

(verdere zinnen kunnen in archiefopname beluisterd worden - MV)

als u vroeger in Lommel kwam
en daar waren andere oud-strijders
droegen die dan een oudstrijdersuniform?

Nee ik geloof het niet
dat heb ik nooit niet gezien nee
daar was ook wel een oudstrijdersbond
zoals bijvoorbeeld van Waterschei
u heeft het zelf gezegd
die SPK
maar niet op dezelfde manier als nu
met uniformen en medailles

een oud-strijder had toen misschien één kenteken van de eigen compagnie of zo
maar naar de officiële nooit
nooit
ik zeg het
ik heb die haat gedragen om die reden dat mij de Poolse nationaliteit is afgenomen
en daarom moest ik daar niets van hebben

heeft u foto's van Lommel?

ik dacht dat je er van mij wilde zien
ik heb er van mij als oud-strijder.

(grote afgedrukte A1- kleurendruk papieren; op één van de foto's staat hij met Deimel, enkele jaren geleden).

hoe oud was u toen u trouwde?

dat weet ik zelf niet
ha ha ha
ik denk 27
in 1950

en wanneer bent u geboren?

tien december 1924 in Kalisz

dus u was 26 jaar

hoe bent u in de Eerste Poolse Pantserdivisie gekomen?

oh manneke, dan moet ge uw tape afzetten.

(notities kunnen in archief CEGESOMA gelezen worden - MV)

kent u mijnheer Jakiemow?
want die zat in de vereniging Benelux
weet u wanneer die daarbij gekomen is?

maar Jakiemow was eerst bij Styranka
hoe heet dat
de BVPO of zoiets
die zat daar zelfs in het bestuur
en dan is die naar ons gekomen
maar dat was nog voor mijn tijd
ik ben er pas in 1980 bij gekomen
en die was er toen al

dat wil dan toch zeggen dat die in twee verenigingen tegelijk zat?

zo kunt u zeggen ja

maar die was altijd gering in verhalen
die heeft nooit niet gezegd dat die was officieel of zo
maar ik heb officieel
dat is hetzelfde als dingese als Praiss
die was in Olympische Comité
ik herinner mij
als ik was met die transporten bezig
en ik moest wachten in Warschau bij de consul
en ik was daar zo de plakaatjes aan de deuren aan het lezen en toen zag ik daar Olympische
Comité
en de consul vroeg hebt ge interesse?
en ik zei neen
ik wist gewoon nog niet dat zoiets bestond
en hij zei awel ge hebt nu de kans
ik kan u inschrijven als ge wilt
ik zeg ik heb dat nog nergens niet gezien
ik behoor tot nergens niet
voor mij was dat
misschien was dat misverdacht hé
dat weet ik niet
maar dat was in Polen zelf

Mijnheer Praiss was ook lid van de vereniging Benelux?

ja

en was die al lid toen u daarbij kwam?

ja, ja zeker

en gingen Jakiemow en Praiss ook mee naar Lommel?

ja ja

dat waren twee vrienden hé
om die reden dat die samen verbonden waren aan die vereniging in Antwerpen
allez Kaczyński hé
Jakiemow is nu ook al 92 jaar of zo hé
die heeft één van de hoogste Poolse militaire decoraties hé

en hoe heet die decoratie?

dat is virtuti militare

en waarom heeft hij die gekregen?

ik weet niet
misschien is hij in de tijd met veel meiskes omgegaan
ik weet niet
dat zou kunnen
toen ik in Breda was

na de bevrijding van Breda hé
dan is onze compagnie daar een tijdje gebleven
dan hebben wij daar gehad wollen dekens met agora
en die meiskes die waren daar zot op hé
want die maakten daar frakken van hé
op 't laatste van 't spel heb ik zelfs geen deken meer gehad om onder te liggen
haha
dus dan kan ik ook een onderscheiding krijgen hé

wat was uw functie in de Eerste Poolse Pantserdivisie?

ik zat in een tank
ik was een schutter

kent u Sphinx?
dat is een organisatie die medailles geeft?

ah ja
dat is van Ieper
dat is een militaire organisatie
en ik heb iemand leren kennen in de tram in Antwerpen ik was op weg naar het kerkhof
allez, hoe heet dat daar
er liggen daar ook oud-strijders
en ik had dus mijn teken aan van de Eerste Divisie
en die mannen die stonden naast mij
en die zeiden gij bent van de Eerste Poolse Pantserdivisie
en toen zijn wij beginnen klappen
en daar was er éne bij van die organisatie
en die zei
er zijn bij ons ook verschillende Polen in de organisatie
en dan zijn wij nog een pintje gaan pakken
en toen heb ik mij laten overhalen om lid daarvan te worden
en dan hebben ze mij uitgenodigd en heb ik een decoratie van Sphinx gekregen
voilà
zoveel kan ik zeggen

die mijnheer waarmee u een pintje gedronken heeft, was dat een Belg?

ja

en heeft u daar nog andere Polen gezien in die vereniging?

nee daar was er éne
hoe heette die ook weer
maar die is al gestorven
en die is toen afdeling Sphinx in Antwerpen begonnen
die persoon was van Kasterlee
die was secretaris of penningmeester of zo
en daar heb ik ook contact mee gehad
maar ik heb vernomen dat die afdeling van Kasterlee verhuisd is naar Limburg

zoveel weet ik

heeft u ooit van Sphinx gehoord in Gent?

dat kan

maar dan moet u oppassen

ik heb nog met iemand geklapt

dat is een Belg die kentekens verzamelt

en die heeft tegen mij gezegd dat er daar ergens een café is

waar je zo'n kentekens gewoon kan kopen

zonder diploma als bewijs

want daar in Ieper heb ik een bewijs gekregen

ik was eens in de dokken in Antwerpen

in de haven kan je alle tekens kopen

maar zonder bewijzen

en als er dan iemand zo een teken aandoet

maar hij heeft het niet verdiend

dan kan ik naar de politie gaan en zeggen dat hij moet bewijzen dat hij daar recht voor heeft

want anders wordt hij gestraft hé

ik vraag naar afkortingen PSAL, PLO, PZM. hij kent ze niet

kent u Generaal Skibiński?

wie is dat?

leeft die nog?

die leeft in Polen

dat was de tweede man onder Maczek

(Mijnheer Jezierski zoekt hem op de Beneluxledenlijst)

het zegt mij wel iets

is dat geen officier of zoiets?

generaal zelfs

ah ja

is dat niet éne die van Argentinië teruggekeerd is naar Polen?

die is soms in Lommel geweest

het zegt mij iets

maar ik kan er niet opkomen

dat was een regimentscommandant

en die is dan benoemd tot generaal

en die was de bevelhebber van het tweede pantserregiment

als ik mij niet vergis

als het die is

dan moet ge mij daar niet over klappen

nee nee
weet ge waarom niet?
wij zijn als soldaten in Engeland aangekomen
en die hebben ons aan ons lot overgelaten
en zelf zijn ze dan teruggekeerd
en die hebben enkele soldaten meegenomen
maar die zijn gotverdomme
hoe zegt ge dat
die waren voor het zware werk
vanwaar hebben die dat gehaald?
wij zijn zonder centen geweest en die mannen hebben grote bedrijven
ik denk dat dat die is
die is ook eens naar de bevrijding van Breda gekomen
wij zijn daar ontvangen door Koningin Beatrix
alleen de echte veteranen hé

de oudstrijdersvereniging hier in Zandhoven
hoe heet die?

dat zijn oud-strijders hé
die zijn officieel
die moeten ergens aangesloten zijn
maar ik weet niet waar

en wat doet die vereniging?

dat is niks als de elfste november hé
elfste november
en dan gaan wij iets eten
eerst samenkomst aan monument
en dan is het gedaan hé
tot volgend jaar
maar nu zijn er nog bitterweinig oud-strijders hé
ik denk niet dat dat nog lang zal blijven bestaan

en u bent altijd de enige Pool geweest?

ja ja

hoe bent u lid geworden?

ze zijn dat aan mij komen vragen
ik denk dat dat de zoon van de oude secretaris was
die dat vroeg
ik zeg wat is dat voor iets
oud-strijders
alleen oud-strijders
ik zeg ja
dat kan ik niet weigeren hé
als inwoner van hier (lacht)

en heeft u veel contacten buiten die officiële vergadering met die leden?

nee absoluut niet

als er iemand gestorven is gaan wij naar de mis en zien wij elkaar
maar dat is alles

(notities: kunnen in archiefopname bekeken worden - MV)